

Климків Є. М.,

Львівський національний університет ім. І. Франка

ФРАЗЕОЛОГІЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ “ВІРА” В БІБЛІЙНИХ ТЕКСТАХ

У статті розглянуто визначення поняття “концепт” та способи реалізації концепту “віра” засобами фразеологічних одиниць біблійного походження. Зроблено висновок про те, що в біблійній мовній картині світу акцентується активний компонент значення цього концепту, що свідчить про відмінність між біблійною та світською картинами світу.

Ключові слова: концепт, структура концепту, фразеологічна картина світу.

В статье рассматриваются определения понятия “концепт” и способы реализации концепта “вера” средствами фразеологических единиц библейского происхождения. Сделан вывод о том, что в библейской языковой картине мира акцентируется активный компонент значения этого концепта, что свидетельствует о различии между библейской и секулярной картинами мира.

Ключевые слова: концепт, структура концепта, фразеологическая картина мира.

The article focuses on the definition of “concept” and methods of realization of “faith” concept in bible idioms. It is concluded that in the biblical world model the active component of this concept is emphasized, which signifies the difference between biblical and circular world models.

Key words: concept, concept structure, phraseological world model.

У сучасній лінгвістиці мову прийнято розглядає як культурно-історичний феномен і знакову систему, за допомогою якої фіксується й передається з покоління в покоління досвід народу, його усталені традиції, знання та уявлення про навколишній світ. Безперечним є і той факт, що у мові формуються національні особливості світогляду та світосприйняття мовної спільноти, її картина світу, яка за визначенням Е.С. Кубрякової – “особливе утворення, яке постійно бере участь у процесі пізнання світу і дає зразки інтерпретації прийнятої інформації” [3, с. 64]. У мовній картині світу відображена концептосфера її носія – головної фігури, яка здійснює аналіз явищ, що розглядаються, визначаючи їх перспективу, вагомість і кінцеву мету, відображену в його мовній свідомості [7, с. 6]. Фрагменти цієї картини світу – концепти, репрезентовані широким обсягом (складні ментальні утворення – думки, знання, віра, причина, – осмислені на основі широкого тла компонентів навколишнього світу, та власного досвіду людини) до дещо звуженого (смісли, якими оперує людина у процесі згортання або інтеріоризації знання про навколишній світ, які зберігаються у вигляді квантів – таких як життя, смерть і т. ін.). Фактично, філософська традиція, трактує концепт як згорнуті знання людини про світ, складник світобачення концептуальної картини світу, який, в разі означення, виявляється у мові [8, с. 464].

Слідом за А. Вежицькою, ми вважаємо, що є певні базисні концепти число яких варіюється залежно від поглядів конкретних учених, і які “задають тон” та одночасно виступають своєрідними ментально-смысловими центрами мови загалом. До них у першу чергу належать: “доля”, “життя”, “смерть”, “любов”, “краса”, “природа”, “вічність”, “батьківщина”, “віра” та інші [1, с. 87]. Оскільки в концептах осідають пласти різних культурно-історичних епох, особливості світогляду цілого народу, а концепт “віра” входить до числа ментально-смыслових базових концептів мови та культури, ми вважаємо важливим розкрити особливості концепту “віра” в англійській мовній картині світу.

Мета статті – описати деякі особливості реалізації концепту “віра” в англійській мові засобами фразеологічних одиниць біблійного походження.

Оскільки кожна людина є частиною культури власного суспільства, вона не може робити об’єктивні судження про іншу культуру, сприймаючи її крізь призму своєї мови й тих цінностей, які їй притаманні. Звідси впливає неможливість установлення ієрархії культур або їхнього абсолютизування та перенесення цінностей власної культури на носіїв іншої, чужої. На нашу думку, є лише підстави для інваріантів притаманних усьому людству, до яких, у першу чергу належать такі, як віра, любов, здатність до абстрактного мислення, до мови та інші. Однак кожна культура інтерпретує ці інваріанти по-своєму [5, с. 226]. Віра належить до групи вічних, абсолютних цінностей, поряд із такими цінностями як надія, любов, доброта, свобода, правда, справедливість тощо. Віра є основним концептом у багатьох релігіях світу. “Мільйони людей навчені, що якщо у них її немає, то вони будуть приречені на вічне покарання. Проблема в тому, що більшість із них не знають точно, що таке “віра”, а інші не можуть погодитися в однозначному її тлумаченні. Однак багато з них будуть категорично наполягати, що вкрай важливо її мати [13, с. 1] Для того, щоб дізнатися, що насправді віра означає, вважаємо доцільним звернутися до витоків її розуміння, зафіксованих у біблійних текстах.

“Віра – (філос.) це визнання чого-небудь істинним із такою рішучістю, яка перевищує силу зовнішніх фактичних і формально-логічних доказів. Це означає, що сила віри залежить від особливого самостійного психічного акту, не зумовленого лише емпіричними і логічними підставами” [2, с. 80].

На думку Ю.С. Степанов концепт “віра” є унікальним концептом, що визначається як внутрішній стан кожної окремої людини. Водночас висловлюється думка про принципову неможливість його вичерпного опису, оскільки під час опису стану віри ми доходимо до межі наукового знання [9, с. 100]. Деякі аспекти цього концепту знайшли відображення у публікаціях таких дослідників, як О.В. Янова, А.Ю. Кудиненко, Н.А. Парфенова, Ю.В. Самигуліна та інших. Фразеологічна реалізація концепту “віра” ще не знайшла відображення на сторінках ні вітчизняної, ні зарубіжної лінгвістичної літератури.

На основі словникових дефініцій ми спочатку розглянемо основні складники цього концепту. У словниках знаходимо наступні визначення:

1) trust in somebody’s ability or knowledge; trust that somebody/something will do what has been promised; 2) strong religious belief; 3) a particular religion 4) the intention to do something right [OALD].

1) trust/confidence in somebody/something [uncountable] a strong feeling of trust or confidence in someone or something; 2) religion a) [uncountable] belief and trust in God; b) [countable] one of the main religions in the world [LDCE].

faith – from Latin fides; akin to Latin fidere to trust – more at BIDE.

1. a. allegiance to duty or person: LOYALTY; b. fidelity to one’s promises.

2. a. 1. belief and trust in and loyalty to God; a. 2. belief in the traditional doctrines of a religion. b. 1. firm belief in something for which there is no proof; b. 2. complete confidence.

3. something that is believed esp. with strong conviction; a system of religious beliefs; without doubt or question.

bide – 1. to continue in a state or condition. 2. to wait awhile: TARRY. 3. to continue in a place: SOJOURN. 4. to wait for. 5. archaic – to wait confidently or defiantly [WNCD].

Словник Вебстера за 1828 рік дає перше визначення:

FAITH, n. [L. fides, fido, to trust; Gr. to persuade, to draw towards any thing, to conciliate; to believe, to obey. In the Greek Lexicon of Hederic it is said, the primitive signification of the verb is to bind and draw or lead, as signifies a rope or cable. But this remark is a little incorrect. The sense of the verb, from which that of rope and binding is derived, is to strain, to draw, and thus to bind or make fast. A rope or cable is that which makes fast. Heb.]

1. Belief; the assent of the mind to the truth of what is declared by another, resting on his authority and veracity, without other evidence; the judgment that what another states or testifies is the truth. I have strong faith or no faith in the testimony of a witness, or in what a historian narrates [15].

Отож, виділяємо три основних складники концепту “віра” на основі наведених вище словникових дефініцій:

1. Переконаність, глибока впевненість у чому-небудь.

2. Переконаність в існуванні Бога, вищих божественних сил.

3. Те ж, що і віросповідання.

Англійське “вірити” означає, перш за все “довіряти”, тобто вказує на моральний зв’язок того, хто вірить, із тим, кому він вірить. “Вірити” ґрунтується на довірі до авторитету когось-небудь.

Щоб дізнатися, які особливості реалізації концепту “віра” зустрічаємо у біблійних текстах, проаналізуємо його на фразеологічному рівні.

Слово “faith” зустрічається в Біблії у таких біблійних фразеологізмах:

1) **Faith will move mountains** (context: Matthew 17:20 *And Jesus said unto them, Because of your unbelief: for verily I say unto you, If ye have faith as a grain of mustard seed, ye shall say unto this mountain, Remove hence to yonder place; and it shall remove; and nothing shall be impossible unto you.*) The Free Dictionary дає таке визначення: *Цей фразеологізм використовується у значенні, що віра є всесильна. Якщо ви вірите в те, що ви робите, ви можете подолати будь-яку перешкоду. Віра в себе (вживається іноді як віра в Бога) може допомогти людині подолати будь-які перешкоди на шляху життя* [13].

– *Jane’s faith in her cause could move mountains. You may feel disheartened sometimes, but remember that faith will move mountains* [13].

– *Of course, there are sticky people who view everything with suspicion, and lunch-hour Mandrakes who will dispose of the idea with a wave of the hand. But remember, God helps those who help themselves, and also that faith will move mountain.* (Morning Bulletin (Rockhampton, Qld.: 1878 – 1954) Friday 12 September 1947, page 12) [11].

2) **Faith like a child/child-like faith** (context: Matthew 18:3 *And said, Verily I say unto you, Except you be converted, and become as little children, you shall not enter into the kingdom of heaven*) Тверде переконання, яке не потребує логічних доведень. Інколи вживається в іронічному значенні.

– *The Child-Like Faith of British Diplomacy* (title of an article) [11].

– *Saying most people had a child-like faith that all that was needed was to put a man in prison and then forget him, Mr. Whatmore said the State penal system was at fault because of: Public apathy.* (The Argus (Melbourne, Vic.: 1848 – 1956) Wednesday 9 November 1955, page 3) [11].

3) **Trial/trying of faith** (James 1:3 *Knowing this, that the trying of your faith works patience.*) Випробування, особливо коли йдеться про певні моральні принципи, вірність, незважаючи на будь-які перешкоди.

– *The Times’ Brussels correspondent states that Mr. Kroger is more inflexible than ever regarding the future. He considers his bereavement (the death of Mrs. Kroger) a fresh trial of faith.* (Barrier Miner (Broken Hill, NSW: 1888 – 1954) Wednesday 24 July 1901, page 2) [11].

4) **Keep the faith** (Rev 14:12 *Here is the patience of the saints: here are they that keep the commandments of God, and the faith of Jesus.*) Не втрачати віру в Бога, дотримуватися відданості справі (демократії та расової рівності).

– *“Keep the faith, Baby,” my neighbor said as he raised his fingers to show the “V” for victory sign.*

– *University professors, presidents of business houses and professional men have signed in large numbers a petition asking President Taft, to keep faith over Panama, even in the loss of commercial advantages* [11].

5) **An act of faith** (context of Hebrew 11:33-40) важкий випадок, складна справа, справа, що вимагає терпіння, великої витрати зусиль.

– *Thus, on a spring day, some 38,000 of the original 60,000 applicants for jobs went to the school or court-house ... to do business with the TVA for the first time. It was an act of faith* [10].

– *For at least twenty years I have accompanied my husband on this round, and even year I feel the same sense of security in the future. To me this simple job is such an act of faith.*

6) **To have faith in** (Mar 11:22 *And Jesus answering saith unto them, Have faith in God.*) Вірити в когось, довіряти комусь зробити те, що треба.

– *I have faith in you. I know you will try your best. We have faith in you and know you can do the job well.*

– *Have faith in yourself, keep believing, you can if you only will try.*

Концепт “невір’я” реалізується у таких біблійних фразеологізмах:

1) **Oh, ye of little faith** (Mat 14:31 *And immediately Jesus stretched forth his hand, and caught him, and said unto him, O thou of little faith, wherefore didst thou doubt?*)

Fig. You who trust no one. (Jocular; the word ye is an old form of you used in the Bible.) This is the rebuke levelled at the disciples of Christ, when seeming to doubt his divinity. The phrase is also more widely used to describe any Christian doubter. In a secular setting it may be intended as a humorous jibe when doubting someone's abilities.

– *You thought I wouldn't show up on time? Oh, ye of little faith.*

– *For too long, he said, the Senate has measured up to the Biblical charge 'Oh ye of little faith' [14; 11].*

2) **Doubting Thomas** (Context of John 20:24-29 *But Thomas, one of the twelve, called Didymus, was not with them when Jesus came. The other disciples therefore said unto him, We have seen the Lord. But he said unto them, Except I shall see in his hands the print of the nails, and put my finger into the print of the nails, and thrust my hand into his side, I will not believe*) це той, хто відмовляється повірити “на слово” без прямого, фізичного, особистого досвіду, інакше кажучи, – скептик.

• *He's a real doubting Thomas – he simply wouldn't believe I'd won the car until he saw it with his own eyes.*

• *Mary won't believe that I have a dog until she sees it. She's such a doubting Thomas.*

О.С. Кубрякова вказує на те, що поняття концепт відповідає уявленню про ті засоби, якими оперує людина у процесах мислення і які відображають зміст досвіду та знання, зміст всіх її вчинків і процесів пізнавальної діяльності [4, с. 59].

Важливу роль у дослідженні концепту відіграє його структура під якою дослідники мають на увазі наявність інваріативного “ядра” та певних концептуальних ознак, що наповнюють його змістом. Хоча сьогодні ще не сформувався загальноприйнятого погляду на структуру концепту, однак висловлюються переконливі думки щодо його організації, тобто наявності у нього компонентів (концептуальних ознак), які утворюють різні концептуальні пласти.

Доводиться також константувати і відсутність єдиної методики дослідження концепту. Різні дослідники пропонують власні способи і прийоми його дослідження. Найпоширенішими виявилися два методи лінгвокогнітивного аналізу. Перший спосіб логічний – “від змісту до мови”, другий – семантико-когнітивний.

У межах другого підходу З.Д. Попова та И.А. Стернин виділяють три базові структурні компоненти (елементи) концепту – образ, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле [6].

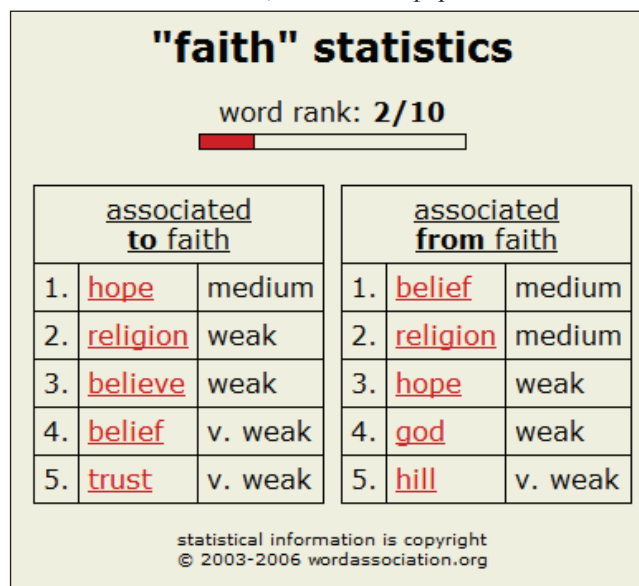
Когнітивний образ реалізує абстрактний концепт у мовній матерії. Він складається з перцептивних ознак (ознаки сформовані за допомогою органів відчуття) та когнітивної або концептуальної метафори (метафоричне переосмислення предмета чи явища).

Аналіз усіх випадків вживання фразеологічних одиниць зі словом “faith” дає підставу для твердження про те, що когнітивний образ реалізується у таких двох концептуальних метафорах:

Когнітивний образ	
1) внутрішнє знання/ переконання, яке підсилює віру;	2) (надприродна) сила, що виражається в дії або спонукає до неї.
Faith like a child/child-like faith Keep the faith To have faith in Oh, ye of little faith Doubting Thomas	Faith will move mountains Trial/trying of faith An act of faith

Перша концептуальна метафора (внутрішнє знання/переконання) знаходить аналоги у словникових дефініціях, в той час як друга (сила, виражена в дії) характерна лише для біблійних текстів. Звернемося до інформаційного змісту цього концепту. Інформаційний зміст концепту – це мінімум когнітивних ознак, що визначають основні, найбільш важливі відмінні риси предмета або явища. Інформаційний зміст багатьох концептів близький до змісту словникової дефініції (якщо вона є), однак він охоплює лише ознаки, які диференціюють денотат концепту і виключає ознаки випадкові, необов'язкові, оцінні, залежно від ситуації.

Вебсайт вербальних асоціацій англійської мови, визначає інформаційний зміст концепту “віра” так [16]:

Викладене вище дає підставу для твердження про те, що інформаційний зміст концепту "віра" базується на словникових дефініціях із залученням таких слів: faith – belief, religion.

У біблійній фразеології концепт "віра" проявляється в таких якісних характеристиках: мала, недостатня, слабка, діє в часі, впливає на якість життя носія та на життя пов'язаних з ним людей, її потрібно берегти, вона спонукає до дії або є її підставою, має завжди позитивну оцінку. Вона може бути зовсім відсутньою, протиставляється сумніву. Проведений аналіз концепту "віра" дає також підставу для тверджень про те, що концепт "віра" з точки зору його фразеологічної вербалізації є комплексним, тому що представлений і на лексичному і на фразеологічному рівнях мови, належить до числа абстрактних, оскільки позначає ідею і водночас, завдяки узагальненій семантиці, є гіпероконцептом.

Завершуючи огляд цього концепту хочемо звернути увагу на те, що в біблійній мовній картині світу акцентується активний компонент значення "віри", тобто "faith will move mountains; trial/trying of faith; an act of faith", в той час як сучасне розуміння "віри" сьогодні здебільшого зводиться до правильних поглядів, незважаючи на поведінку. "З плином часу, значення слова "віра" все більше зводилося до "позиції розумової згоди". Людей страчували та катували за неправильні погляди. Вимога мати правильні переконання та розуміння доктрин стала вирішальною для членства в церкві, і тим самим досягнення вищої нагороди та вічного спасіння" [13]. За допомогою концептуального аналізу ми дослідили, що це неправильне розуміння "віри". Також у біблійній мовній картині "віра" це завжди свідомий акт "doubting Thomas", в той час як у світській мовній картині світу є фразеологізми *blind faith, in bad faith, take something on faith, an article of faith*, які не мають аналогів у біблійній фразеології.

Проаналізовані у статті фразеологічні одиниці, що є носіями концепту "віра" дають підставу для висновку про те, що для нього характерні такі особливості фразеологічної реалізації: реалізується у фразеологічних одиницях зі словом faith і без нього. Інформаційний зміст цього концепту описується словами: belief, religion. Когнітивний образ реалізується у двох концептуальних метафорах: 1) внутрішнє знання/переконання, яка знаходить аналоги у словникових дефініціях, в той час як друга 2) сила, виражена в дії, характерна лише для біблійних текстів. Цей концепт також має низку якісних характеристик, описаних вище, та завжди позитивну оцінку.

Подальше вивчення концепту "віра" може бути продовжено у напрямку порівняльного дослідження його фразеологічної експлікації у біблійній та у світській мовних картинах світу, з метою дослідження відмінностей та характерних особливостей цього концепту. В умовах секуляризації це відкриває унікальну можливість для пізнання лінгвокультурних відмінностей різних епох та картин світу.

Література:

1. Вежбицкая, А. Понимание культур через посредство ключевых слов / А. Вежбицкая. – М, 2001.
2. Гостева И. В. Концептуализация русской языковой картины мира и религиозная философия / Слово, высказывание, текст в когнитивном, прагматическом и культурологическом аспектах : сб. ст. участников IV междунар. науч. конф., 25-26 апр. 2008 г., Челябинск. Т. 2 – Челябинск. ООО "Издательство РЕКПОЛ", 2008. – 608 с.
3. Кубрякова Е. С. Язык и знание. На пути получения знаний о языке : части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004.
4. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов. – М., 1996.
5. Мерзлякова А. Х. О некоторых французских терминах межкультурной коммуникации / Слово, высказывание, текст в когнитивном, прагматическом и культурологическом аспектах : сб. ст. участников IV междунар. науч. конф., 25-26 апр. 2008 г., Челябинск. Т. 2 – Челябинск. ООО "Издательство РЕКПОЛ", 2008. – 608 с.
6. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная Лингвистика. Издательство : Восток-Запад, АСТ, 2007. С. 315. [Електронна версія]: Режим доступу – <http://zinki.ru/book/kognitivnaya-lingvistika/>
7. Полужин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійською словотворення : Монографія / Михайло Михайлович Полужин. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – 240 с.
8. Слухай Н. В. Сучасні лінгвістичні теорії концепту як мовно-культурного феномену // Мовні і концептуальні картини світу. – К., 2002. – № 7. – С. 462-470.
9. Степанов Ю. С. Константы : словарь русской культуры. – М. : Языки русской культуры, 1997.
10. Фразеологизм. [Електронний ресурс] : Режим доступу – http://phraseologism.com/load/frazeologizmy_anglijskogo_jazyka/letter_a/an_act_of_faith/4-1-0-58
11. Digitized newspapers and more. [Електронний ресурс] : Режим доступу – <http://trove.nla.gov.au>
12. King James Bible. [Електронний ресурс] : Режим доступу – www.biblegateway.com
13. Myers Jim. Faith – Action or Belief? [Електронний ресурс] : Режим доступу – <http://www.biblicalheritage.org/Bible%20Studies/faith.htm>
14. The Free Dictionary/Idioms. [Електронний ресурс] : Режим доступу – <http://idioms.thefreedictionary.com>
15. Webster N. An American Dictionary of the English Language edition of 1828. [Електронний ресурс] : Режим доступу – www.1828-dictionary.com
16. Сайт вербальних асоціацій англійської мови [Електронний ресурс] : Режим доступу – <http://www.wordassociation.org>
17. OALD – Oxford Advanced Learner's Dictionary. [Електронний ресурс] : Режим доступу – <http://oald8.oxfordlearnersdictionaries.com/dictionary/faith>
18. LDCE – Longman Dictionary of Contemporary English. [Електронний ресурс] : Режим доступу – <http://www.ldceonline.com/dictionary/faith>
19. WNCd – Webster's New Collegiate Dictionary 150th Anniversary Edition. [Електронний ресурс] : Режим доступу – www.merriam-webster.com